

Torah from Around the World

Iedereen zou zichzelf moeten zien als half goed en half slecht. Ook de wereld zou hij moeten zien als half goed en half slecht. Bij één enkele goede daad slaat de balans dan reeds door naar de goede kant, voor zichzelf en voor de hele wereld.

Maimonides

Sjabbat 13 november / 9 Kislev 5782, Wajétsé, Beresjiet/Genesis 28:10 - 32:3

Tanach blz. 56 - 65

Haftara: Jirmeja 30:10 - 22

Tanach blz. 980 - 981

Vertaler: Benjamin Cohen

Commentaar: **Rabbijn David Segal** is leraar en schrijver en werkt voor het Religious Action Center of Reform Judaism in Houston, Texas.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/torah-commentary/opening-well-interpretation>

Het openen van de Bron van interpretatie

In de Joodse traditie geven bronnen leven, niet alleen door ons van water te voorzien, maar ook als ontmoetingsplaats voor onze voorouders om hun partner te vinden. In Wajétsé ontmoet Jaäkov zijn geliefde Rachel bij een bron. Wellicht verstout door liefde op het eerste gezicht, rolde hij de zware steen weg die de opening van de bron bedekte teneinde Rachels kudde water te kunnen geven.

Creatieve interpretaties van deze ontmoeting bij de bron zijn er in overvloed. Misschien is het wel vanzelfsprekend dat een bron zou dienen als zo'n rijke metafoor, rijp voor midrasj-lezingen. Bronnen worden gekenmerkt door diepte, hun inhoud geeft leven. De bron in ons verhaal vereist een daad van kracht om toegang te krijgen tot zijn levengevende water - het stroomt niet zomaar uit zichzelf.

De rabbijnen van de midrasj-verzameling *Beresjiet Rabba* gaan uitgebreid in op Jaäkov die de steen van de bron wegrolt, met drie kuddes schapen in de buurt. Alleen al rabbijn Hama ben Hanina biedt zes manieren om dit te begrijpen.

Ten eerste vergelijkt hij de bron met de bron in de woestijn ten tijde van Mosjé, Aharon en Mirjam, drie profeten die worden gesymboliseerd door de drie kuddes schapen. Deze wonderbaarlijke bron reisde met de Jisraëlieten mee. De leiders openden de bron om hun stammen en families water te geven en legden de steen weer terug tijdens hun reizen.

Het is vermeldenswaard dat Rabbi Hanina het dolende door de woestijn terugplaatst in het Jaäkov-verhaal. Dit anachronisme kenmerkt het rabbijnse tijdsconcept, dat niet lineair maar cyclisch is. Rasji illustreert dit idee door uit te leggen waarom de Tora werkwoorden in de verleden tijd gebruikt, terwijl de Targom (de oude Aramese vertaling van de Tora) deze werkwoorden in het heden plaatst: "*Elke tegenwoordige tijd wordt veranderd in een woord in de toekomst, of verleden tijd, omdat elke zaak van het heden altijd al is gebeurd en opnieuw zal gebeuren*" (Rasji over Genesis 29:3). Rasji geeft ons een beknopte samenvatting van de rabbijnse kijk op de geschiedenis: alles wat er gebeurt, herschikt het verleden en is een voorbeschikking van de toekomst. Dit gebroken concept van tijd vormt de basis voor de overvloed aan midrasj-interpretaties die Rabbi Hanina aanbood.

Rabbi Hanina's tweede interpretatie stelt dat de bron als Zion is en dat de drie kuddes schapen de drie pelgrimsfeesten zijn, Pesach, Sjawoe'ot en Soekot. Uit de bron van Zion

haalt Jisraeel geen water, maar de goddelijke geest, waar het hele volk zich voor verzamelt en waarover het zich verheugt.

De derde interpretatie heeft ook betrekking op Zion, maar deze keer symboliseren de drie kuddes schapen de drie centrale rechtbanken. Uit de bron halen de rechters het water van de Tora om te leren oordelen; ze leggen de steen terug nadat ze de wet hebben besproken en de zaak geregeld. De route van het rabbijnse gevoel voor geschiedenis volgend, is het heel natuurlijk om van de woestijn in de richting van Zion te bewegen. De eerste van de twee Zions vertegenwoordigt religieuze en nationale aspiraties; de tweede herinnert aan het rechtssysteem van het Jisraëlitische koninkrijk. Beide gaan terug naar de Joodse soevereiniteit in het Land van Jisraeel.

In de vierde midrasj roept Rabbi Hanina externe historische krachten op. De bron stelt opnieuw Zion voor, maar de kuddes zijn de drie keizerlijke machten die erover regeerden: Babylon, Perzië en Griekenland. Deze onderdrukkers haalden de rijkdommen van het land Jisraeel en van de Tempel uit de bron. Wanneer de steen wordt teruggedroefd, in het toekomstige messiaanse tijdperk, zal ook het Romeinse juk worden gebroken. Deze interpretatie erkent het trauma van nederlaag en ballingschap, verleden en heden. Het verbindt de hoop op toekomstige verlossing van de Romeinse onderdrukking met de eerdere nederlaag van de andere keizerlijke machten. We kunnen in deze midrasj het gebed van de rabbijn horen, dat God het volk Jisraeel uit zijn ballingschap zal verlossen en de soevereiniteit in het thuisland voor het volk zal herstellen.

De vijfde en zesde interpretatie bewegen van de ballingschap naar de rabbijnse manier om het jodendom in ballingschap levend te houden. De bron is als het Sanhedrin en de kuddes schapen zijn de drie rijen geleerden. Vanuit de diepten van de bron leren ze halacha, discussiëren ze erover totdat die is verduidelijkt en vervolgens plaatsen ze de steen van halachische besluitvorming terug op zijn plaats. Daarna is de bron als de synagoge, met de drie kuddes schapen als de drie alijot le-Tora. Bij deze bron drinken Joden uit de dieptes van het water van de Tora, terwijl ze die horen voorlezen en ze de waarheid en wijsheid ervan leren. In deze opeenvolging van allegorieën vervangen eerst het Sanhedrin en vervolgens de synagoge, het priesterschap en de Tempel als het centrum van organisatie en gezag van de Joodse gemeenschap.

De volgorde van de zes interpretaties van Rabbi Hanina lijkt bij uitstek opzettelijk. Het eindigt niet met een messiaanse opmerking, maar met het symbool van het Joodse overleven in ballingschap, namelijk de synagoge. Het Beit Knesset biedt echte hoop: daar

wordt de Tora onderwezen en daar is de Joodse continuïteit verzekerd, ook als er geen soevereiniteit is.

Natuurlijk kan de lijst niet bij zes eindigen. Rabbi Jochanan biedt een passende *chatima* (conclusie) die het totaal op zeven brengt, het Joodse nummer van voltooiing. Hier verwijst de bron naar de berg Sinaï. De drie kuddes schapen zijn de priesters, Leviëten en Jisraëliëten. Uit de bron van de Sinaï ontvangen ze de Tora en leren ze de Tien Uitspraken. De grote steen is de *Sjechiëna*, Gods aanwezigheid in ballingschap. Ze rolden de steen weg om Gods woord te horen; na Gods openbaring legden ze de steen weer terug.

De openbaring van de Tora op de Sinaï maakt de vorige zes interpretaties mogelijk. Zonder Sinaï zou de Uittocht onvolledig zijn geweest en zou er geen Zion zijn, noch verlossing, Sanhedrin, halacha, synagoge of, natuurlijk, Tora. De zevende allegorie van rabbi Jochanan doordrenkt de midrasj-serie met een Goddelijk perspectief op de Joodse historische ervaring. Verbanning en overheersing door een vreemde mogendheid zijn tijdelijk. Het belangrijkste is dat God het volk Jisraeel heeft gekozen als de dragers van de Tora in de wereld, met de rabbijnen als leraren en uitleggers. Dat geloof heeft ons geholpen de meest hardvochtige omstandigheden te doorstaan en toch een volk van hoop en vrede te blijven. Zelfs te midden van onzekerheid en verstrooiing reist de bron van de Tora met ons mee en voorziet ons van haar levengedevende wateren, telkens wanneer we de steen van interpretatie weggrollen om zijn diepten te peilen.